

Správa sociálního zabezpečení

Základní zásady práva SZ
Činitelé ovlivňující úroveň SZ

Základní zásady sociálního zabezpečení

- zásada všeobecnosti sociálního zabezpečení
- zásada sociální solidarity
- zásada participace (demokratičnosti)
- zásada rovnosti

Základní zásady práva sociálního zabezpečení

- zásady vnitřní výstavby sociálního zabezpečení
 - zásada kompenzace a sociální integrace
 - zásada zásluhovosti a sociální potřeby
 - zásada zabezpečení, garance a iniciace
 - zásada zachování nabytých práv
 - zásada valorizace
 - zásada odstraňování tvrdosti při aplikaci zákona

Zásada všeobecnosti práva sociálního zabezpečení

- základní význam
- může být zkoumána k hlediska okruhu subjektů a z hlediska okruhu sociálních událostí
- pyramidová podoba sociálního zabezpečení
- východiskem je právo každého na zajištění určité základní hranice životní úrovně – základna pyramidy
 - každý – trvalé bydliště nebo státní občanství
- druhá rovina – užší okruh – dávky vázány na dosažené příjmy a účast na pojistných systémech
- třetí rovina – doplňkové dobrovolné systémy – nejužší rozsah

Zásada všeobecnosti práva sociálního zabezpečení

- je možno ji vyvodit i ze vztahu mezi občanem a státem
 - první rovina – stát je „dárce“ a pomůže občanovi, který nemá již jinou možnosti (zajištění sociálního minima)
 - druhá rovina - stát a občan jako spolupracující subjekty
 - třetí rovina – občan samostatně (stát pouze jako iniciátor bez přímého podílu)
- okruh sociálních událostí jako postupně se rozšiřující

Zásada sociální solidarity

- druhá stěžejní zásada
- ovlivňuje způsob tvorby prostředků pro realizaci sociálního zabezpečení
- zdroje SZ jsou tvořeny z plateb vázaných k ekonomicky aktivnímu obyvatelstvu
- jsou využívány i pro zajištění osob, které v daném čase se na tvorbě prostředků nepodílely
- promítá se diferencovaně v jednotlivých systémových součástech
- míra sociální solidarity

Zásada participace a zásada rovnosti

- Zásada participace – účast jedinců na systému
 - zásada demokratičnosti – účast na řízení, správě, kontrole systému SZ
 - ekonomicky – účast na tvorbě zdrojů
- zásada rovnosti – rovný přístup pro všechny subjekty, nikoliv rovné plnění

Zásady vnitřní výstavby systému SZ

- zásada kompenzace a sociální integrace
 - hlavním účelem systému je nahradit újmy, které subjektu vznikly v důsledku společensky uznaných sociálních událostí
 - hlavním účelem systému je vytvořit možnosti pro navrácení (začlenění) jedince do společenského života

Zásady vnitřní výstavby systému SZ

- zásada zásluhovosti a sociální potřeby
 - poskytování dávek je vázáno na splnění stanovených podmínek v minulosti
 - poskytování dávky je vázáno na podmínku, která nastala objektivně, mimo vůli oprávněného subjektu

Zásady vnitřní výstavby systému SZ

- zásada zabezpečení, garance a iniciace vyjadřuje postavení státu v systému SZ
 - zásada zabezpečení – stát vytváří, financuje a organizuje celý systém SZ
 - zásada garance – sociální zabezpečení je financováno a organizováno odděleně od státu, který garantuje jeho fungování a solventnost
 - zásada iniciace – volnější postavení státu – „stanovit podmínky a nechat volně žít“

Zásady vnitřní výstavby systému SZ

- zásada zachování nabytých práv
 - „sčítání dob pojištění“
 - „výplata dávek do ciziny“
- zásada valorizace – zajištění toho, aby poskytované dávky neztrácely svou hodnotu
- zásada odstraňování tvrdostí při aplikaci zákona

Činitele ovlivňující úroveň práva sociálního zabezpečení

- faktory, které působí na vývoj a úroveň sociálního zabezpečení
 - vnitřní činitele, jejichž původ je uvnitř státu
 - vnější činitele, jejichž původ leží mimo stát
- tyto faktory mají různý vliv,
- působí společně
- oddělení jen pro účely zkoumání

Vnitřní faktory

- ekonomická situace
- demografický vývoj
- etické názory a tradice
- politická situace
- všeobecné právní poměry ve státě
- samozřejmě řada dalších faktorů
- vyjádření pak nacházejí v právních předpisech

Ekonomická situace

- jeden z nejdůležitějších faktorů
- dosažený stupeň ekonomického rozvoje společnosti (stav hospodářství, celková životní úroveň, investice do životního prostředí atd.)
- způsob přerozdělování prostředků vytvořených ve státě
- paradoxy

Demografický vývoj

- složení obyvatelstva
 - vztah ekonomicky aktivního a neaktivního obyvatelstva
 - porodnost a úmrtnost
 - struktura podle pohlaví
 - průměrný počet dětí v rodině
 - průměrný věk dožití
 - migrace

Demografický vývoj - pokračování

- obyvatelstvo se klasicky dělí na tři skupiny: předproduktivní, produktivní a poproduktivní věk
- velikost těchto skupin je ovlivňována řadou faktorů
 - prodlužuje se věk prvního nástupu do ekonomické činnosti
 - prodlužuje se věk dožití
 - prodlužuje se věk odchodu do důchodu
 - zvyšuje se věk „pořízení“ prvního dítěte
- podle poměru mezi složkami předproduktivní a poproduktivní populace se určuje populační typ společnosti:
 - progresivní
 - stacionární
 - regresivní

Demografický vývoj - pokračování

- struktura obyvatelstva se vyjadřuje graficky tzv. stromem života
- ČR stromy života
 - stromy života

Etické názory a tradice

- pro úroveň sociálního zabezpečení je důležité, co se ve společnosti považuje za morální, správné a spravedlivé
- které sociální události mají být právem regulovány
- základní význam mají etické názory na
 - vztah rodičů a dětí
 - vztah mezi manžely
 - názor na občany zdravotně postižené a jejich zapojení do společenského života

Politická situace

- střetávání politických názorů na potřebu sociálního zabezpečení, rozsah
- lobby a zájmové skupiny uplatňující svůj vliv
- odraz v právním řádu

Vnější faktory

- globalizace
- celková mezinárodní situace (stav míru a stav války)
- migrace obyvatelstva
- vliv mezinárodního společenství
 - mezinárodní smlouvy neratifikované
 - mezinárodní deklarace

Formy sociálního zabezpečení

- charakteristika SZ z hlediska postavení státu při tvorbě zdrojů SZ a organizaci SZ
 - všeobecné povinné státní zabezpečení – stát je v postavení nositele SZ
 - všeobecné povinné pojištění – stát je v postavení garanta SZ
 - dobrovolné doplňkové pojištění nebo zaopatření – stát je v postavení iniciátora SZ

Formy sociálního zabezpečení

- pokračování

- charakteristika z hlediska postavení jedince v systému SZ a podmínek, které musí splnit, aby systém SZ začal vůči němu působit
 - zásluhová forma
 - peněžní zásluha – pojišťovací forma
 - jiná zásluha, která musí být splněna
 - zaopatřovací forma

Formy sociálního zabezpečení - pokračování

- žádný systém SZ není „čistý“, tj. nevyskytuje se v jediné formě, vždy jsou to kombinace jednotlivých forem jak z hlediska postavení státu, tak i z hlediska postavení jedince
- charakteristika českého systému SZ – všechny formy v různých kombinacích

Financování sociálního zabezpečení

- v zásadě dvojí
 - veřejné rozpočty, zejména pak státní rozpočet
 - fondové financování
 - průběžné financování (PAYG)
 - kapitálové financování
- další možné zdroje mimo uvedené
 - sbírky
 - soukromé prostředky atd.